

Carrières van doctoraathouders in België

Getalsterkte

Sinds 1990 is het aantal doctoraten toegekend aan Belgische universiteiten meer dan verdubbeld. Voor een land dat veel belang hecht aan innovatie en een kennisintensieve samenleving creëert het beschikbare talent met een doorgedreven wetenschappelijke opleiding een groot potentieel. De extra investeringen in doctoraatsopleidingen in België waren een bewuste poging om de economie te voorzien van meer hoogopgeleide mensen die innovatiegedreven zijn en over een ruime kennis beschikken.

Om na te gaan in welke mate deze beleidsambities gerealiseerd werden, heeft de OESO het 'Careers of Doctorate Holders' project gelanceerd met als doel de carrières van doctoraathouders in meer dan 20 landen te bestuderen. België heeft voor de eerste keer aan deze studie deelgenomen in 2006; de daaropvolgende studie in 2010 vormde de basis voor dit rapport. Federaal Wetenschapsbeleid werkte samen met het Vlaamse interuniversitair centrum voor O&O-monitoring voor de analyse van de data. Samen onderzochten zij de carrières, de jobmobiliteit en de betrokkenheid bij onderzoek voor iedereen die een doctortaat behaalde in het laatste decennium van de 20ste eeuw of in het eerste decennium van de 21ste eeuw.

Loopbaandiversiteit

De diversiteit aan loopbanen van doctoraathouders is indrukwekkend en varieert significant afhankelijk van de wetenschappelijke discipline van de doctoraatsgraad. Vijf jaar na afstuderen is 33,0% van alle doctoraathouders nog steeds aan het werk aan de universiteit - vaak als postdoctoraal onderzoeker met een tijdelijk arbeidscontract. De tweede grootste tewerkstellingssector is de industrie, deze slaagt erin 22,7% van de doctoraathouders aan te trekken. De overheid is de derde grootste sector, zij geeft werk aan ongeveer 11,7%. Ziekenhuizen en het hoger onderwijs buiten de universiteit bieden werk aan 7,6% van de doctoraathouders. Het gedeelte van de doctoraathouders dat tewerkgesteld is in de private non-profitsector en het secundair onderwijs is eerder beperkt. De meest voorkomende beroepen bij doctoraathouders zijn wetenschappelijke en technische professionals (44,1%), docenten (21,7%) en managers (12,1%). Enkel 2,5% van de respondenten waren niet aan het werk op het ogenblik van het onderzoek. Doctorandi die over een job beschikken, kunnen over het algemeen rekenen op aantrekkelijke salarissen en voordelen.

De impact van het doctoraat

De mate waarin de huidige job nog gerelateerd is met het onderwerp van het doctoraat varieert sterk afhankelijk van het feit of doctoraathouders nog aan het werk zijn aan de universiteit of in andere sectoren. Voor meer dan 70% van de doctoraathouders tewerkgesteld aan de universiteit is hun jobinhoud sterk gerelateerd met hun doctoraatsonderzoek, ongeacht het feit of zij reeds 1, 3, 5 of 10 jaar geleden afgestudeerd zijn. Voor de doctoraathouders die de universiteit maximum één jaar geleden verlaten hebben, geeft slechts 40% aan dat er een nauwe relatie bestaat tussen hun doctoraat en hun jobinhoud, maar 36% spreekt toch nog van een gedeeltelijke overlap. Dit percentage neemt af doorheen de jaren, uiteindelijk geeft nog 25% van de doctoraathouders aan dat er een verband is met hun doctoraatsonderzoek. Dit is perfect begrijpbaar, want mensen evolueren doorheen hun carrières, bijvoorbeeld naar managementjobs. Mensen verwerven eveneens nieuwe werkervaringen die meer van belang zijn voor hun huidige job dan het doctoraat dat zij vele jaren eerder behaald hebben.

Onderzoeker als beroep

Doctoraatsonderzoek doen, is meer dan zich specialiseren in één bepaald onderwerp. Doctoraathouders zijn niet alleen experts in hun vakgebied, maar ook all-round onderzoekers met een uitgebreide kennis van methoden en theorieën. In het algemeen is bijna 70% van de respondenten in België nog steeds ' bezig met onderzoek' of 'betrokken bij onderzoek' als onderdeel van hun hoofdbetrekking. Van degenen die op het moment van de studie niet meer betrokken waren bij onderzoek, deed ongeveer 46% onderzoek in een vorige job. De Europese Commissie heeft herhaaldelijk gesteld dat haar kennisintensieve economieën toenemende aantallen hooggespecialiseerde onderzoekers nodig hebben. Onderzoek doen, blijkt dus een uitstekende voorbereiding op een onderzoeks- of onderzoeksgelateerde loopbaan. Ongeacht of dit gebeurt in de academische wereld, in O&O of in jobs die niet direct gerelateerd zijn met vernieuwend of toegepast onderzoek. De arbeidsmarkt, daarentegen, weet dit potentieel nog niet ten volle te benutten, aangezien een aanzienlijke groep niet betrokken was bij onderzoeksactiviteiten na het behalen van het doctoraat.

Vaardigheden en levenslang leren

Hooggespecialiseerde vaardigheden worden vaak beschouwd als de sleutel tot het maken van een succesvolle overgang van doctoraatsonderzoek naar een verdere loopbaan en als essentieel in de wederzijdse waardering tussen werkgever en werknemer met betrekking tot de jobvereisten. Om dit te bestuderen, bevroeg de CDH-vragenlijst de perceptie van doctoraathouders op hun eigen vaardigheden op het moment van het doctoraat en vergeleek dit met de mate waarin zij deze vaardigheden nodig hadden voor hun huidige job. Des te verder de scores uit elkaar liggen, des te ruimer de kloof tussen verworven en vereiste vaardigheden. Al gaat het hier om de perceptie van de doctoraathouder zelf en niet die van de werkgever. In het algemeen komen de verworven onderzoeksvaardigheden van doctoraathouders nauw overeen met de huidige jobvereisten (8,3 versus 7,7 op een schaal van 10). Belangrijker in de huidige job zijn vaardigheden met betrekking tot persoonlijke effectiviteit, groepswork en communicatie (respectievelijk 8,6; 8,4 en 7,8), deze vaardigheden komen minder aanbod tijdens het doctoraat (respectievelijk 7,7; 6,2 and 6,3). Commerciële vaardigheden - een cluster van vaardigheden met betrekking tot leiderschap, projectmanagement en intellectuele eigendom - worden in het algemeen als minder belangrijk beschouwd voor de jobs van doctoraathouders (6,3 op een schaal van 10). De verschillen tussen sectoren zijn wel belangrijk: betrekkingen in de industrie, de dienstensector en de private non-profitsector zijn in veel belangrijker mate gebaseerd op deze vaardigheden dan betrekkingen bij de overheid. In een context van levenslang leren en opleiding on the job vormt dit niet noodzakelijk een probleem, maar focussen op vaardigheidsontwikkeling tijdens het doctoraatsonderzoek zou de overgang van de onderzoeksopleiding naar verdere tewerkstelling aanzienlijk kunnen vergemakkelijken.

Een blik op het verleden en de toekomst

Niet alleen de formele jobqualificaties, maar ook de eigen percepties van doctoraathouders ten opzichte van hun loopbaankeuzes en -ontwikkeling werden bevroegd in het onderzoek. Dit zijn eveneens belangrijke indicatoren voor het meten van de impact van hun investering in een doctoraat. Wanneer zij terugkijken op het moment waarop ze hun doctoraat behaalden, geeft het merendeel van de doctoraathouders aan dat de overgangsfase naar een job buiten de universiteit moeilijk verliep. Op dat moment hadden ze het gevoel dat ze niet voldoende waren voorbereid en geïnformeerd over hun loopbaanmogelijkheden (gemiddelde score van 5,2 op een schaal van 10). Afgezien daarvan waren ze behoorlijk positief over de faciliterende rol van hun doctoraat voor het vinden van een job (gemiddelde score van 6,4) en de meerderheid voelde dat hun doctoraatservaring hen in staat stelde om toegevoegde waarde te creëren in hun huidige werkomgeving (gemiddelde score van 7,4). Met betrekking tot hun huidige carrière geeft ongeveer 60% van de respondenten aan tevreden te zijn met de inhoud van hun job alsook met hun salaris.

Internationale ervaring

Als we kijken naar de carrières van degenen die in het buitenland verbleven hebben en zijn teruggekeerd, dan valt op dat de jongere generatie meer tijd heeft doorgebracht in het buitenland voor professionele of onderzoeksdoeleinden dan de oudere generatie. Ook onderzoekers zijn meer internationaal mobiel dan andere beroeps categorieën (23,7% versus 13,8%) en zij die in de academische wereld werken (31,7%) meer dan hun collega's in de industrie (14,2%) en bij de overheid (15,1%). Deze cijfers wijzen op een belangrijke wijziging in de loopbaanstructuur: internationale onderzoekservaring wordt steeds meer een vereiste voor de verdere loopbaanontwikkeling, terwijl jobs in andere sectoren minder vaak geassocieerd worden met internationale ervaring.

Besluit

De Belgische CDH-databank geeft een goed beeld van de rol van doctoraathouders in de samenleving. Deze rol is veel ruimer dan dat van een academische positie aan een Belgische universiteit. De carrières van doctoraathouders zijn zeer divers en terwijl doctoraathouders relatief weinig van sector veranderen, veranderen velen onder hen van job en/of van land. Ze blijken tevreden te zijn met hun jobinhoud, hun loon en de toegevoegde waarde van hun doctoraat, alhoewel er ruimte is voor verbetering door de overgang van de academische wereld naar de niet-academische te vergemakkelijken. Betere samenwerking met andere sectoren tijdens het doctoraatsonderzoek zou een mogelijke oplossing zijn, training in algemene vaardigheden eveneens. Het feit dat vele doctoraathouders nog steeds betrokken zijn bij onderzoek en onderzoeksgerelateerde activiteiten waarnaar zij de overgang maken naar private ondernemingen, de industrie en andere organisaties buiten het hoger onderwijs wijst op de algemene inzetbaarheid van hooggespecialiseerde vaardigheden en kennis. Het benadrukt ook duidelijk de tewerkstellingsmogelijkheden van doctoraathouders overheen diverse sectoren.

Voor bijkomende informatie kan u terecht bij:

Karl Boosten
Federaal Wetenschapsbeleid
Louizalaan 231
1050 Brussel
02 238 35 19
karl.boosten@belspo.be